

"Примајќи ги карактеристиките на византиската култура, но и придонесувајќи за нејзиниот развој многу нации, меѓу кои и нашата, во еден момент од нејзиното историско постоење, станале жива 'клетка' на тој византиски цивилизациски 'организам'", вели епископот хераклијски г. Климент.

Преку исцрпниот приказ и студиозната анализа авторите ги набљудуваат специфичностите на храмовите од аспект на архитектурата, фрескоживописот, иконописот.

Пишува: Милева ЛАЗОВА

"ВИЗАНТИСКА МАКЕДОНИЈА" ОД С

СРЕДНОВЕКОВНАТА КУЛТУРА МАКЕДОНСКАТА

Капиталното издание "Византиска Македонија" од Сашо Коруновски и Елизабета Димитрова, во издание на "Просветно дело" АД Редакција "Детска радост", а во копродукција со реномираниот италијански издавач "Јака букс", претставува најсеопфатен научен труд кој досега е објавен, посветен на средновековната уметност во Македонија, во периодот од IX до XV век.

Нејзината содржина го покрива временскиот период од доаѓањето на Климент во Македонија, сè до османлиската инвазија и се презентира како едно од ремек делата на македонското културно наследство, кое ги открива тајните на мајсторството на нивните творци, ги согледува креативните врски со византиските уметнички метрополи и го одредува придонесот на македонската територија во византиската уметничка продукција воопшто.

Промотори на ова антолошко издание во областа на историјата на уметноста во Македонија беа Неговото преосвештенство епископот хераклијски г. Климент

и професорот Виктор Лилчиќ од Институтот за историја на уметност со археологија.

ВЛИЈАНИЕ

На почетокот Неговото преосвештенство епископот хераклијски г. Климент истакна дека при првото прелистување на нејзините страници се открива концептот на авторите, во кои тие селектирајќи ги највредните достигнувања во македонската црковна уметност од IX до XV век чекорат по трагите на византиските влијанија кај нас.

"Професорот Димитрија Облински во лексиката на современата византологија прв пат ќе го воведо изразот византиски комомвелт, изразувајќи ја синтезата на,

од една страна, историјата на политичко-дипломатските, економските, црковните и културните влијанија на Византија кон народите на Источна Европа, а од друга страна, пак, влијанијата на тие односи во нивните културни традиции. Примајќи ги карактеристиките на византиската култура, но и придонесувајќи за нејзиниот развој многу нации, меѓу кои и нашата, во еден момент од нејзиното историско постоење, станале жива 'клетка' на тој византиски цивилизациски 'организам'. Градот на Константин Велики, во историски континуитет од цели 12 века, со мали исклучоци, речиси постојано бил извор и израз на таа цивилизација, која едноставно ја нарекуваме византиска цивилизација. Во Константинопол се создавал и се усовршувал образецот на византиската христијанска култура-теоло-

тото и најобемно поглавје нè запознава со цела низа бисери на македонската црковна неимарска традиција. Преку исцрпниот приказ и студиозната анализа авторите ги набљудуваат специфичностите на храмовите од аспект на архитектурата, фрескоживописот, иконописот. Градењето на храмовите во овој период останува исклучително под закрила на тронот на Охридската архиепископија, чиј особен печат може да се почувствува во изградените сакрални објекти.

"Ова дело, преку стручниот опис на спомениците зачувани на територијата на Македонија, како и преку презентацијата на проблемите врзани со нив во современата литература, ќе придонесе не само да се збогатат сознанијата на добро упатените, туку и правилно да ги воведат оние кои прв пат се среќаваат со македонскиот среден век", потенцира епископот хераклијски г. Климент.

По него се надоврза и вториот промотор, професорот Лилчиќ, кој додаде дека со ова дело е промовиран значаен дел од нашата цивилизациска легитимација за влез и за припадност во големото семејство на европската цивилизација.

"Македонското културно наследство - вели професорот Лилчиќ - може и треба да биде движечка сила на Македонија. Што мислите? Колку човечки срца и умови биле потребни за да се оформи цивилизацијата на Византиска Македонија? Илјадници, десетици илјади... Огромен е бројот на душиите познати и непознати од двата споени света - византискиот и словенскиот, кои ја создадоа средновековната македонска цивилизација. Со

гијата, хиерархијата, богосвештениот живот, црковната архитектура, иконографијата итн. Македонија, иако континуирано а со различен интензитет, била под влијанија на тој центар, сепак успеала да генерира свои автохтони и карактеристични обележја, па затоа е оправдано да се говори за византиско-словенската симбиоза, која токму на македонската територија остварила врвни дела, пред сè, во областа на маркантното црковно творештво и најконкретно во храмот", вели епископот хераклијски г. Климент.

Тој потсети дека уметноста, творештвото и духовната култура воопшто во Византија е целосно под закрила на

делени на следниве теми - период на прв културен подем, IX век до 1018 година, византиска уметничка продукција XI-XII век и последната тема време на XIII век и палеологоската епоха. Сите тие се однесуваат исклучително на архитектурата и на иконографијата на христијанскиот храм", додава епископот хераклијски г. Климент.

СОЗНАНИЈА

Според епископот хераклијски г. Климент, преку уметноста на градителството и живописот, а во одделни случаи преку

УРНА РИЗНИЦА ОДРАЗ НА ЦИВИЛИЗАЦИЈА

христијанството. Како што потенцираше, христијанството на Исток се доживува како света литургија која, пред сè, е историски настан и апсолутно влијае не само на историјата на животот на црквата на Исток, туку и на севкупната источна цивилизација. Авторите почнуваат од IX век, односно со првите траги на византиското културно наследство меѓу македонските словени. Со оглед на интегралниот наслов на трудот "Византиска Македонија", како пред нас и пред идните генерации да го поставува ревидирањето на научната мисла во однос на христијанскиот духовен и културен континуитет во Македонија.

"Можеби е потребно таа перспектива од цели дваесет века кај нас првенствено да ја нагласува токму Македонската православна црква. Трите подглавја се по-

конкретни компарации со византиски храмови, читателот темелно се запознава со македонската средновековна ризница. Првото и содржински најкратко поглавје оправдано почнува со охридските манастирски цркви. Отворајќи го проблемот за трихохалните цркви изградени од светите Климент и Наум Охридски, авторите констатираа дека тие се постари еден век од светогорските и се обмислени како гробни манастирски цркви од страна на нивните ктитори. Охридскиот трихонхост влијаел на градбите во Дукља и во Вета до Адриатикот. Второто поглавје нè запознава со најрепрезентативните споменици во Македонија. Овие оригинални изведби на уметничките споменици од овој средновековен период во Македонија се генерирани од процесот на симбиоза. Тре-

христијанство облагородениот свет на антиката, кој мачно ја преживеа катастрофалната делакација и добродушниот пагански свет на јужните словени, кои по заминувањето на агресивните и воинствени Авари, ги населија пепелиштата и урнатините на македонската цивилизација, најмалку 500 години со чудење ги допираа ранохристијанските крстови, кружните животни нишки, ластарките стиснати врз белите антички базиликални мермери. Тие всушност учеа сè додека византискиот свет не им посвети особено внимание преку учителите Кирил и Методиј во IX век".

Понатаму проф. Лилчиќ говореше за вредноста и за значењето на ова импозантно дело, нагласувајќи дека професорите д-р Елизабета Димитрова и д-р Сашо Коруновски, врз база на целиот професионален живот, работејќи на проблемите на македонскиот фрескоживопис, иконопис и архитектура ни ја подаруваат сликата на средновековниот свет на Византиска Македонија.